

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

67. Conuersiones fiugulares affabilitate Xau. peractæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

ad hoc, & rata lex fuit, demereri sibi concubenarios partim officiis, partim fingificatione benevolentia; imo & pellicum ipsarum amicitiam aucupari; mirumque, sat scio, videbitur hominem Virginem, & Angelici candoris propudiosas feminas adeo non abhoruisse, ut ea ipsius fiducia plurimum niterentur, vterenturque illius patrocino apud viros, ad impetrandas vestes, siue alias nugas mundi muliebris quas seipsis diffusa, per se poscere non auderent: & nullo suspitionis laeuae indicio vir sanctus, sed velut plenissime persuasus, vxores esse veras si liberae; castas vero si feruae, intercessor pro illis apud earum amafios accedebat; nec parui pendebat, si amborum sibi pararet fiduciam, habereturque pro ingenue simplici, fuci omnis experte, nec obseruantius oculato.

Conueniebat interdum istiusmodi genus, & forte infantem illic videns, ex vetitis domini qui, cum loquebatur, amoribus susceptum blandiebatur illi miris modis, tollebat in brachia, deosculabatur, arridebat, ac demum quaerebat ubi mater? prodeuntemque accipiebat iis titulis & honore qui matrem familias & vxorem legitimam decerent, laudabat illi filiolum, formosum, & venustum; monebat Dei esse munus; haud minori fortunae, quam felicitati perpetuae, & gloriae natum, educaret illum tam sedula & Christiana cura, ne tanto bono excideret, sed esset cum illo aeternum beata; & haec interpungebat paucis sed aculeatis de bonorum praemiis & supplicio damnatorum, tum redire ad pueri laudes, auspiciam fortem vtriusque parentis, tam caro pignore, commendare, abiens denique confixis vitali stimulo infelicium animis, vtriusque secum benevolentiam referre, amplamque copiam quoties luberet redeundi, securus se semper optato rediturnum: tendebat dissimulante hos laqueos venator industrius intentus in praedam ut postconseruat, opportunè stringendam: imo ille quandoque solus eius familiaris, & beneuolus aditus, arte quauis alia omissa, praeter comem, & ingenuam, amabilitatem, quae quod scirent omnes videbatur nescire, & caecutire ad ea quibus offendebantur omnium oculi; is, inquam, aditus, saepe illi subdebat proteruos in suis flagitiis homines, quos forte vis nulla grauior flexillet. Degebat Meliapore nobilis ex Europa locupletissimus, & si quis alius vrbauitate mira liberalis; sed vsque adeo infatuatus insanis amoribus, ut proiecto pudore, videretur iis gloriari, sibi que splendori vertere, quod publica execratione damnabatur: illum Xauerius pro solenni suo cum sibi arcta necessitudine copulasset, adire statuit, eique ad mensam cum sua discumbenti, improuulus, sed ex proposito adstetit, & salutato perhumaniter vtrique arridens, adsum, inquit, Domini mei hac hora non temerè, sed quia nullus negotio quod ago, articulus aptior, est porro negotium quod fero non aliud nisi vobiscum ut prandeam, ecquid supererunt quae edam aliqua saltem mensae analecta? pregensque alia intulit auditu iucunda minimeque suspecta captati ab eo temporis ad reprehendendum vtrumque idonei, ne accingerentur ad defensionem; hic vero nobilis, quod ex decore aliud non liceret, prolixè sibi, eius

inter

67

Conuersiones
singulares af-
fabilitate
Xan peractae.

interuentum gratulari, laudare gratiam; dolere quod deprehenderet imparatum, nec posset ab se tunc nisi nimium familiariter haberi, præterque morem suum; ponitur sedes, inferuntur cibi, vrbaniſſimè vtrique fabula luditur, re autem ipsa, nobilis virum Sanctum leucas centum abesse, sexcentas femina optasset, quòd malè metuerent aliquam ab eo acerbam obiurgationem: at is eò comior atque humanior, quòd hæc in eorum animis diuinabat, edebatque non minus auidè quam si nunquam gustasset tam grati saporis, & exquisiti cibum: sermones principi o lepidi; postea de diuinis, sed quammaxime suauès; de illa quæ, qua conditione, vita cuiusmodi, quàm atroces in ea pœnæ improbos manerent, ne verbum quidem. Sublatis ad extremum mensis, & actis vtrique prædij gratis Xauerius abscedit. Tunc vero Nobilis ad introspectanda illius consilia minimè obtusus mirari primùm vehementer, deinde confundi, & erubescere, vinci denique illa tam amœna sapientique caritate; sed multo fortius diuino spiritu pectus illius animante. Surgit absque mora, & Xauerium requirit; inuento ad genua procidit, vitamque omnem ex hominibus leges sacra, & detestatione acerrima scelerum, apud eum retexit; nouo illo quem Sanctus solebat pœnitentibus nouis influere animi robore confirmatus, sociam criminis domo pellit, ac Meliapore deinceps quantæ offensionis publicè fuerat; tantum probitatis, & honestatis exemplo profuit. Haud minus hæc ipsi ex animo Malacæ processit industria, tametsi præudentibus non superuenerit flagitij sociis, proripiente se inde pellice, cum ex seruo audisset Xauerium in scalis adesse. Assecutus est fugacem Xauerius, licet minimè insecutus: nam humanissime resalutatus à Domino rogatusque secum, quando & tempori, & optatus venisset, assidere, sedem vacuum vidit, petiitque quod belle nouerat, cuius esset sedes, quisue numero deesset, nec acquieuit Domino expediens se confictis ambagibus, placidèque alludens amici fiducia venisse, vt mensa illius semel frueretur, verum ea mente, ne quem ab ea expelleret, proin qui accubeurat, locum repeteret, se bonis auibus domumni famem integram referre; assurgebatque ad discessum, cum à Domino sistitur nec ferente notam inurbanitatis ex eo sibi adhæsuram, nec opinionem hominis rei, tacitè confitentis se domi habere quod puderet videri: reuocatur, adestque flagitiosi thori improba socias, modesta grauisque specie, excusat se incompositam, & capillitio sat confuso non autam oculos subire, id se ipsius reuerentiæ debuisse; cæterum apud se, importunissimum hospitem diris omnibus deuouens, suo loco resedit nec tamen epulata est vnquam salubrius; nondum finem edendi fecerant, cum Xauerius diuina illa vi qua Dei Spiritus dicentem inflammabat, homini persuasit, quando tulisset iam ex ea liberos, duceret in vxorem, quod tunc mutuo ab iis assensu præstitum, solenni postea Ecclesiæ rita peractum est. Lepidius etiam eodem ex cenomercatorem euoluit in quadam insula Simis contigua, in eum cum forte incidisset; post amicissimam salutationem queri cœpit per iocum, quod in omnes amicos mensæ suæ liberaliter prodi

prodigus, ne semel quidem, ac velut miraculo, se vocasset, argum-
 to nimium euidenti non haberi pro amico; non abstuturum tamen,
 venturumque etiam inuocatum, si minus amicitia, paupertatis sal-
 tem titulo ac iure, & experturum an valeret panem sibi dimidium
 negare; cui mercator, nunquam tantum ausus sperare, valde serio res-
 pondit si dignaretur mensam suam cohonestare tam desiderato accubitu,
 habiturum se pro incomparabili gratia, fore se P. M. Francisco conuiuia
 felicem; se, & quid non? promittit Sanctus, quod cupide optabat, dies
 condicitur, obiturque laute ac splendide, sed in ea ciborum profusa, &
 magnifica copia, nihil ita laudabat Xauerius, vt condimentorum appa-
 ratum, quibus nihil se vsquam aiebat probasse suauius, pergebatque por-
 ro bene fausteque precari manibus quæ mirabili sapore illas epulas con-
 diuissent. Gaudebat his laudibus vir bonus, concinnata ab Sancto exitum
 fabulæ ignorans. Expleto prandio actisque mercatori humanissimis gra-
 tiis, ne coquulam quidem, escarum tam lautam artificem omitti voluit,
 quin illi etiam se gratû præberet. Prodit ergo Iapionensis mulier insulso
 fati habitu & ore, professione Christiana, duplici emptu serua, & libi-
 dinis, & argenti, laudes iterat Sanctus apparatusissimi prandij, coquæ peri-
 tiam commendat, hortatur ad omnem operam rei domesticæ strenuè
 nauandam, hero illam seruire, qui esset laborem rebus suis impensum,
 supra quam crederet repensurus: cum his, vltius abstinens, discedit; sed
 aliquanto post casu in eundem cum incideret mercatorem, post varia vt sit
 vrbauitatis vicissim obsequia, de illa item serua rogat, tam docta prandij
 coquula, quid factum? & satin salua? respondet homo minime suspicax,
 saluam; at infert Xauerius, quam vellem ipsi nuperum illud tam lautum,
 & exquisitæ ganeæ prandium mercede aliqua condigna reponere? sed cû
 sum mendico pauperior, nisi de tuo præstare id nequeo; quod ex te, si non
 sum molestus libenter petiero. Hic sua omnia, seque aded mercator, cum
 Patri Francisco non magis prolixè quam sincere deferret. Ergo ait vir
 Sanctus, qui hunc articulum pridem callide venabatur; tu seruæ liberta-
 tem, ego maritum illi dabo (in promptu scilicet habebat qui eam duce-
 ret) hinc vestrum vtrique melius animo futurum, & hoc tua Deus erga
 me beneficentiæ pretium referet, animæ videlicet salutem, quam ven-
 di carius non arbitrare, si mancipij pretio illam emas, quibus tan-
 dem respexit mercator quò procul, & primitus collineasset Sanctus
 pater, sua illa prandij aucupatione, & condimentorum encomiis,
 & laude coquulæ, nempe vt ab se atque domo blandam pestem so-
 letter abigeret, vnaque ambos saluti ac Deo lucraretur. Qua viri
 Dei caritate vehementer commotus, absque vlla mora, seruam ei li-
 beram tradidit, ipse marito nuprum dedit. Ferit animos insolentiâ con-
 filij grauius quod subdo, in auellendis à Sinenfi mercatore duabus pellici-
 bus: non solum sibi apud illum cœnam vltro poposcit; verum etiam quod
 nox esset, lectulum ad quietem; deductus quin etiam à mercatore in con-
 clauæ, rogauit alteram ex duabus puellis ad se mitti, vtram maluisset:

quo supra quam possit attonitus mercator, obsequutus est nihilominus petenti, explorans interea pro foribus quo res euaderet: nec enim Sanctum decere videbatur ea petitio, nec persuadere sibi de illo poterat quod à fama & vita quam profitebatur tantopere abhorreret; verum haud diu anceps hæsit; vidit admotis ad rimas oculis Sanctum Patrem correpta quam secum gerebat catena, in seipsum sæuire, & eruenta flagellatione, humeros laniare; aliam deinde catenam puellæ proferre sanguinolento spectaculo stupefactæ; hortarique tantundem in seipsam, & pro se aude-
ret, quantum ipse pro illa tunc ageret, sic miserturum illius Deum, effecturumque ut sui deinceps conscientia flagitiosa vitæ abominaretur fœditatē, & perhorresceret discrimen. His dictis plagas repetere, & ferrea grandine innocens corpus conserpere. Quid illa egerit proditum non inueni. At Xaverij votis rei euentus cumulatissimè respondit, ictus animo penitens mercator & conclaue ingressus, Xaverij brachium vbertim flens inhibet, & hæc, ait mihi ó Pater debetur catena; sic decet me sanguinem spargere, reum sanguinis duarum quas perdo animarum. Verum hucusque insanitum in eam ac meam penitentiæ, exin me atque illas emendationi tuæ integrè permitto. Puellis Xaverius in tutum depositis, mercatorem, illasque pariter penitentiæ constantis, & Christianæ pietatis opportuno præsidio egregie munivit. Obrueret copia, si vellem omnia percensere, quæ in huiusmodi argumento habent aliquid singulare; cum etsi sunt ingenti numero, lætos semper, & lepidos exitus fortiantur. Nam si erant formæ proletariæ, ac vilis pellices, multoque pronius si vultu maurico, & deformi ut ferme sunt Indæ, traducebat illas apud amafios, & demirans quærebat, quibusnam ab inferis tam triste dæmonium effodissent? & potes, aiebat, eius ferre aspectum? tuis nempe amoribus digna tibi videtur tam turpis hæc larva? tuo quod peius est digna interitu, & pro qua contendas iacturam animæ facere; si minus, quod debes, ut Christianus, ut voluptarius hoc monstrum abige, quid tute hæc tute thorum tuum descendas? pariet tibi monstra quorum te pudeat: deerunt scilicet honestæ, formæque insigni quas loco infamis huiusce prostibuli ducas, & has ipsemer illis indicabat, & eiectis quærebat maritos. Iam si forent amicæ excellenti forma, nullus suam ad æque laudavit Isocrates Helenam ut eas apud amafios celebrabat, oris veneres, incessum, habitum, & pulchro in corpore, indolem haud dubie pulchriorem, & prolis pulcherrimæ futuram parentem Deo dante, si legitimo vinculo iungeretur; quod non difficile ab iis obtinebat. Sed ubi multarum vnus atque idem irretiretur amoribus, duplici hæc sua utroque versum utebatur arte, ut res & occasio se dabit, vituperabat, trahebatque in fastidium Domini minus pulcras; illius formam deprædicabat potissimum, quam norat Domino cariorem, ut esset illa, eiectis cæteris contentus, eamque sibi castis nuptiis copularet. Septem huius farinae puellas alebat Malacæ Velofus nescio quis homo ditissimus, etiam aliquas honesto genere, & forte dignas longe meliori. Illum Xaverius qua parte inuaderet iam dies aliquot
arrectus,

arrectus, exscendens pulpito aduertit, & pone affectus perhumaniter salutauit; redidit Velofus salutanti vicem, eiusque concionem liberaliter laudauit; cui Xauerius, est, inquit mi Domine! commendatio hæc sane pulchra, tametsi parum mihi conueniat, sed enim concionatori, & lasso, & pauperi, & ieiuno foret cæna tua conducibilior; quod ioco acceptum haud tamen sinebat à Veloso moris vrbici ratio eludi; nec pudor facile admitti; tergiuersatus est aliquantisper de imparata mensa, illoque hospite indigna, professus tamen frigidiuscule, si quotidiana, & familiari non offenderetur mensa, esse omnia in eius potestate, quod viro sancto improuisum captanti, haud dictum citius quam acceptum, & erat profecto, quod hominem grauius puderet, virum talem ac tantum mensa excipere cui præter feminas ministraturus esset nemo: domo enim illius aut immanis, aut zelotypa libido viros excluderat, vno illo infami, & concubino grege domi omnia peragente. Prodeunt itaque septem illæ vt consueuerant, mensam ponunt; dant aquam manibus, cibos inferunt, ministeria omnia obeunt, cultu, comptuque proprio, nempe lasseuo & meretricio. Xauerius interim ea impudentia nihil motus, nihil notans, nullo auersantis aut improbantis inditio, sereno vultu, placidaque affabilitate omnibus gaudere, syphum quoque ad potum illarum è manibus fumere, laudare modo hanc, modo illam, ciuilem, bene moratam, specie honestam; rogate de nomine, de conditione, de patria, nec verbum mittere quo non ea, & castas & virgines credere videretur. Quod maiorem in modum admirans nobilis apud se fatebatur, esse P. Franciscum sic vrbicum & comem, ex eo Sanctorum genere qui digni sint omnium beneuolentia: quæ illi mensa altius insedit, eum sub finem edendi, septem illas videns circum mensa adstantes, interrogauit ecquid iis herus suppeditaret ex æquo singulis vestes, & mundum muliebrem? vna enim illarum, reliquis inornatior postponi se aliis innuente, culpauit herum iniqui discriminis, expressitque ab illo fore, vt eam æqualiter cum aliis ornaret, & hæc quidem hoc die missa confabulando præludia, his hamum textit vrbicitatibus ne prius illum vitaret nobilis quam eo teneretur: tunc certe amicitia viri Dei adeo captus est, vt excusaret plurimum sabitaria & parcam mensam, & diem condiceret errori sarciendo, si minus bona cæna, saltem magis parata. Neque hoc altero, neque aliis subinde quibus illum vocant diebus vltra sermones progressus est admodum suaves, quibus æternorum desiderium ciceret, velut haberet auditores notissimæ virtutis; vel sic tamen pungebat mira illecebra vitæ melioris, nullo vnquam iniecto sui metu, ast vbi persensit amicum infelicem, sibi nexu intimo harere, tum vero aliquando agens cum eo familiariter, deflexit in illas quas domi haberet virgines sermonem, & amicitia confusus seiscitatus est ecquid posset vna illarum carere? sibi esse ad manum honestum iuuenem cui sponsam quæreret, nec sibi occurrere aptiorem, quam illam è septem, cuius ipse minus opera indigeret; omnes enim videri bono coniugio dignas: quibus ille præter necessitatem occasionis propositæ nihil

ratus subesse non modo facile assensum elocandæ puellæ dedit; verum, & congruam eius conditioni dotem. Hac in tutum subducta, redit aliquot post dies Xaverius, preces ferens eandem, & aicens quinque residuas domum totam abunde curaturas, quod multarum vicem, singularum industria æquaret, & hanc igitur cum dote abstulit & nuptui dedit. Post quoque, modo haud absimili tertiam; vidensque iam homini dissimulari hunc ludum non posse diutius, stringit in illum tanta vi gladium Spiritus, & præcipitantem ad inferos illius animam, tam viuis verisque coloribus in eius oculos ingerit, ruinamque lamentabilium puellarum quas secum perderet, vt ea specie inhorruerit Velosus, nullaque interiecta mora, domo pepulerit cæteras, dote illis ad honestum matrimonium assignata. Inde vitæ omnis apud Sanctum patrem peccata confessus, viuere Deo cœpit, qui vt est suorum in eos prodigus donorum, quos videt erga se in re difficili liberales, tantis eum interius auxit delitiis, vt voluptates corporum insanas nunquam præterea desiderauerit.

68

Voluntariis
pœnis con-
uersione per-
ditorum im-
petrat.

At enim tam noua illustriaque facinora fructuosissimæ caritatis, nemo verbis steterit solis existimet, mos illi non prius de salute cum hominibus agere, quàm de illa cum Deo statuisset, vigilando, precando, flagellis, lacrimis, asperitate durissima illam exorando. Lulitanos tres in castello quodam Amboinensi præsidarios cum rescisset, sextum iam annum turpissimè, ac propudiosissimè viuere, suas illas mires sanctasque blanditias admauit, ad eos sibi amicitia obligandos, euicit ab iis in contubernium admitti, maioris ieiunij tempus omne cum iis transegit, verum interea dum eos alacri exhilarabat consuetudine, ne ab se prius abigerent medicum, quàm exosi, quod eos cælabat, remedij vim applicuisset; tam dire in se crudeque delæniit, vt Deo miserente, suis pœnis eorum lasciuiam persanarit. Verum ex iis mensem totum voluntariis suppliciis, ad mortem ægrotauit. Posteaquam vero perditos homines, confessione sceletum purgabat, nihilo ipsi quàm antea minori pretio constabant, nam infinita, & grandia nomina, cum leui multa iis remitteret, totum in se summæ residuæ suscipiebat pondus, eorum nomine Deo exsoluendum, & cruentis sui flagellationibus præstabat. Si quando in eos incidere qui proiecta salute, nec suadendo nec rogando possent ad remedia induci, haud tamen despondebat, sed durabat, suasque pro illis spes lentas patiens sustentabat; relictos ab se, iterum requirebat; occurrentibus vultum explicabat solito lætiores, vt intelligerent, procliuus sibi & molles accessus ad eum patere. Scriptum olim à nobis, Ternate insula Molucarum, in Amboinum profecturum, duos illic omnino reliquisset, qui teneri lethali crimine putarentur; de his, quamprimum reperit qui perferrent, literas ad amicum dedit, mandans iis ab se salutem ex animo diceret, seque si modo innuerent reuolaturum statim ad confessiones illorum audiendas: cum autem curandis pœnitentium malis, id fatigaret maxime, reconciliata cum Deo gratia ne quo lapsu deinceps exciderent, dum sua ipsi panderent vlcera, iubeat eorum attendere, & perpen